

Urszula Niesyt-Woźniakowa

Zastosowanie krosien o nowej konstrukcji do obrazu zdublowanego na szyfon stylonowy

Ochrona Zabytków 23/4 (91), 311-313

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

URSZULA NIESYT-WOŹNIAKOWA

ZASTOSOWANIE KROSIEN O NOWEJ KONSTRUKCJI DO OBRAZU ZDUBLOWANEGO NA SZYFON STYLONOWY

W ostatnich latach czynione są w wielu ośrodkach konserwatorskich próby stosowania przejrzystego dublażu z tworzyw sztucznych wzmacniających oryginalne podobrazie, a równocześnie dających dobrą widoczność odwrocia obrazu posiadającego sygnatury, napisy, jak również pozwalającego na swobodne odczytanie treści obrazu malowanego dwustronnie. Ponieważ próby te podejmowane są od stosunkowo niedawna, a zwiększająca się w handlu ilość włókien i klejów syntetycznych zmusza do selekcji, wszystkie wysiłki autorów skupiają się na wyborze odpowiedniego materiału i masy dublażowej.

W publikacjach dotyczących przejrzystego dublażu pomija się często sprawę późniejszego naciągnięcia obrazu na krosna, przy czym szczególnie ciekawy wydaje się być ten problem przy zastosowaniu jako tkaniny dublującej welonu szklanego¹ lub cienkiej, przejrzystej folii poliestrowej². Podobnie zresztą nylon czy szyfon stylonowy nie nadają się do naciągnięcia na krosna przy użyciu gwoździ, dlatego np. przed dublowaniem na nylon w Stedelijk Museum w Amsterdamie³ brzegi materiału są obszywane i sklepane szerokim pasem płótna lnianego, które umożliwia tradycyjne napięcie obrazu.

W ramach mojej pracy dyplomowej⁴ wykonałam próby dublowania na nowe zastępcze podłoże z włókna syntetycznego (welon szklany, szyfon stylonowy), przy użyciu zarówno mas dublażowych powszechnie stosowanych, jak i klejów syntetycznych. Próby te przeprowadzi-

łam dla obrazu z Muzeum Diecezjalnego w Tarnowie, przedstawiającego portret nieznanego biskupa. Dublowanie z zastosowaniem włókna syntetycznego miało na celu nie tyle uczynienie odwrocia obrazu nie mającego żadnego napisu, z wyjątkiem numeru inwentaryzacyjnego Muzeum, ile — przy potraktowaniu obrazu jako strzępu malowidła — podkreślenia poprzez kontrast w strukturze i walorze pozostawiony destrukta obrazu. Założeniem konserwatorskim było bowiem przeprowadzenie konserwacji zapobiegawczej bez jakichkolwiek uzupełnień, pozwalającej na bezpieczne zmagazynowanie obrazu, gdyż nie planowano jego ekspozycji jako obrazu szablonowego, pozbawionego większych wartości artystycznych. Dlatego też, aby nie przesądzać w sposób przyszłych zabiegów konserwatorskich, sprasowania słabo zespolonej warstwy malarzkiej wraz z zaprawą dokonano roztworem wodnym colletty⁵. Po sprasowaniu całości, oczyszczeniu odwrocia i lica obraz zdublowano na szyfon stylonowy przy użyciu klajstru z dodatkiem colletty i terpentyny weneckiej.

Zdublowanie obrazu na cienki, przejrzysty szyfon stylonowy narzuciło mi problem opracowania odpowiedniego krosna, które dawałoby równomierne napięcie obrazu, regulowane w zależności od potrzeby. Naciągnięcie na tradycyjne krosna przy użyciu gwoździ nie może w tym wypadku dać pożądanego rezultatu ze względu na małą siłę takiego naciągu, dającego tylko punktowe napięcie w miejscach wbijanych gwoździ; w przerwach między nimi następuje obluźnienie, gdyż szyfon stylonowy

¹ Alain Boissonnas *Relining with Glass-Fiber Fabric*, „Studies in Conservation”, V 6, nr I February 1961, s. 26—30.

² R. E. Straub *Das Heitzisch-Unterdruckverfahren zur Konservierung von Leinwandbildern*, „Maltechnik” 1958, nr 4, s. 70.

³ Norbert Szunke *Z problematyki konserwacji zabytków ruchomych w Holandii*, „Ochrona Zabytków” XVIII (1965), nr 1, s. 48.

⁴ Praca dyplomowa wykonana na Studium Konserwacji Dzieł Sztuki przy ASP. w Krakowie w 1968 r., pod kierunkiem doc. Zofii Medweckiej.

⁵ Recepta wg: R. Sikimic *Technika Konserwacji sidneog zovopisa* „Zbornik Zesztitile Skomenika Kulture”, Beograd 1959: silny klej skórný — 3 kg, woda — 2 l, melasa — 0,75 kg, żółć wołowa skonc. — 0,20 kg, ocet winny — 2 l, 10% całości fluorku sodu.

1. Narożnik szyfonu wycięty i oklejony przyklepcem z wsuniętymi listwami

1. The chiffon quoin cut out and fastened with adhesive tape with slats inserted

2. Portret biskupa, Muzeum Diecezjalne w Tarnowie, zdublowany na szyfon stylonowy i włożony w krosno.

2. Portrait from the Diocesan Museum, Tarnów relined on to the steelon chiffon and placed into stretcher

wy, jako materiał cienki, nie ma takiej sztywności, jaką zachowuje płótno lniane między jednym gwoździem a drugim. Skutkiem złego naciągu napięcie obrazu po pewnym czasie

wiotczeje, a tworzące się obwisy i wybrzuszenia są często przyczyną zniszczeń, zwłaszcza przy krawędziach krosien. Takie okresowe wiotczenie naciągniętego zwykłym sposobem obrazu (pomimo podklejenia go dwoma warstwami szyfonu stylonowego), związane z wahaniami wilgotności, zaobserwowano w Muzeum w Lublinie⁶.

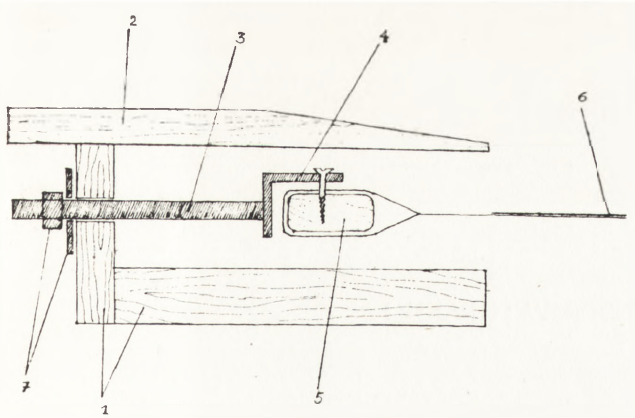
Przystępując do realizacji projektu krosna w pierwszej kolejności przygotowano sam obraz, który wycięto po zdublowaniu z krosien pomocniczych, z pozostawieniem szerokiego marginesu z szyfonu stylonowego. Na brzegi szyfonu nałożono paski cienkiego białego płótna, złożono je podwójnie pozostawiając szyfon po stronie zewnętrznej i przesyto maszyną. Dodatkowe podszycie płótnem miało zapobiec ewentualnemu przetarciu się cienkiego szyfonu, a równocześnie dało pewną sztywność złożonych i przesytych brzegów, ułatwiając tym samym swobodne wsunięcie weń cienkich listwek o zaokrąglonych krawędziach, wykonanych z twardego, sprężystego drewna. Listewki, których długość odpowiada długości i szerokości obrazu, nie stykają się ze sobą w narożnikach dzięki pozostawieniu nieco wolnej przestrzeni szyfonu stylonowego pomiędzy krawędzią obrazu, a podszytymi brzegami. Aby podszyte brzegi odpowiednio skrócić do długości wsuniętych weń listwek, naroża szyfonu wycięto, a następnie zabezpieczono przed wystrzępieniem oklejając przyklepcem (il. 1).

Przygotowany w ten sposób obraz włożono na krosno, które stanowiły cztery szerokie, proste listwy z nabitymi na zewnętrznych krawędziach listewkami (il. 2). W każdym boku krosna w nadbitej listewce wywiercono po dwa otwory, w które wprowadzono krótkie metalowe pręty, na zewnątrz krosna nagwintowane, a od wewnątrz mające uchwyty, do których przymocowano wkretami listewki wsunięte w złożone i przesyte brzegi szyfonu. Na zewnętrzne nagwintowane części metalowych prętów nałożono podkładki, a na nie nakrętki, które równomiernie, po kolei dokręcono (il. 3). Przez większe lub mniejsze dokręcenie nakrętek można regulować napięcie zdublowanego obrazu.

Aby całą konstrukcję urządzenia naciągającego uczynić niewidoczną, zakryto krosno szeroką, lekko profilowaną ramą, opierającą się na nadbitych na zewnętrznych krawędziach krosna listewkach. Zaprojektowane krosno jest więc zarazem ramą, którą łatwo zdjąć lub nałożyć dzięki mechanizmom zatraskowym. Nabita na zewnętrznych krawędziach krosna listewka, o którą opiera się rama, daje tyle wolnej przestrzeni, że naciągnięty obraz swobod-

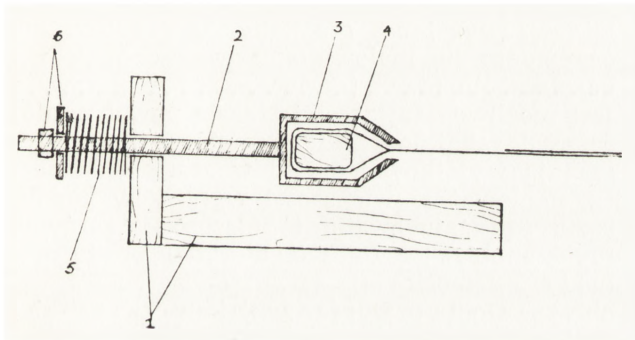
⁶ Hanna Grzesikowa, Krystyna Durakiewicz *Konserwacja obrazu Tadeusza Makowskiego „Święto*

Dieci” — próba zastosowania dublażu przejrzystego, „Ochrona Zabytków” XIX (1966), nr 3, s. 37.

3. Konstrukcja krosna — rama w przekroju: 1 — krosno, 2 — nakładana rama, 3 — metalowy pręt, 4 — uchwyt na listwę, 5 — listwa wsunięta w złożony i przeszuty brzeg szyfonu, 6 — obraz zdublowany na szyfonie, 7 — nakrętka z podkładką.

3. Section of the stretcher-frame construction: 1 — stretcher, 2 — frame to be put on stretcher, 3 — metal rod, 4 — slat holder, 5 — slat inserted into the folded and stitched chiffon edge, 6 — painting relined on to chiffon, 7 — nut with washer

4. Propozycja innego rozwiązania krosna: 1 — krosno, 2 — pręt metalowy, 3 — uchwyt, 4 — listwa w zaszweczenie szyfonu, 5 — sprężyna regulująca naciąg, 6 — nakrętka z podkładką.

4. Proposed alternate stretcher design: 1 — stretcher, 2 — metal rod, 3 — holder, 4 — slat inserted into chiffon fold, 5 — spring adjusting tension, 6 — nut with washer

nie przechodzi pomiędzy ramą a krosnem, nie dotykając ich krawędzi, a tym samym uniemożliwiając przetarcia i odgniecenia się płótna. Zarówno krosno, jak i rama nie zasłaniają i nie zachodzą zupełnie na zdublowany obraz tak, że jest on od strony lica i odwrocia całkowicie widoczny. Na tak zaprojektowanych krosnach szyfon jest w każdym miejscu jednakowo naciągnięty dzięki zastosowaniu listwek, które napinają go od razu na całej szerokości i długości, a regulowanie nakrętkami pozwala na zwiększenie lub zmniejszenie naciągu.

Krosno-rama jest propozycją, którą przy dalszych rozważaniach można ulepszyć i uprościć. Drewniane listewki wsunięte w szyfon można zastąpić rurkami lub płaskownikami z duraluminium albo też z innego trwałego lekkiego materiału, z którego można wykonać również samo krosno, aby zmniejszyć jego wagę. Uchwyty do listwek, które w tym wypadku są przymocowane wkrętami, można zrobić ruchome, w kształcie kleszczy, co umożliwi ruchy listwek wewnątrz kleszczy i ruchy samego płótna na listewce. Na zewnątrz krosna pod nakrętki można dać sprężyny, które same będą regulowały naciąg płótna (il. 4). W wypadku obrazu o większych rozmiarach można zwiększyć liczbę prętów napinających płótno z każdej strony krosna.

Tego typu rozwiązanie może być zastosowane nie tylko do naciągnięcia cienkiej tkaniny w rodzaju szyfonu styłonowego, ale także do płótna grubszego, np. lnianego. W tym wypadku należałoby konstrukcję odpowiednio wzmocnić. Krosno to mogłoby również mieć zastosowanie jako krosno pomocnicze przy dublowaniu obrazów, niezależnie od użytej masy dublażowej.

mgr Urszula Niesyt-Woźniakowa
Związek Polskich Artystów Plastyków
Kraków

APPLICATION OF THE NEWLY SHAPED STRETCHER FOR A PAINTING RELINED ON TO THE STEELON CHIFFON

Preparing her diploma work the author relined on to the thin transparent steelon chiffon a portrait of an unknown Polish bishop preserved in the Diocesan Museum, Tarnów. Within her work connected with the relining on a thin fabric, unsuitable to be stretched in traditional manner using the canvas pins, the author was faced by the necessity to prepare a special stretcher. The stretcher which has been specially designed to this purpose allows to stretch the painting evenly by applying of slats inserted into the folded

and stitched borders of the relining chiffon. According to the need the tension can be adjusted by loosening or tightening the nuts placed on the stretcher's outer side. Since it was intended to make the whole stretching construction invisible, the stretcher has been covered with a slightly moulded frame that may be easily mounted or removed. The above-described device is a prototype whose design may be improved and simplified as result of further considerations.